

Kadare

ca pika shiu ranë mbi qelq

BIBLIOTEKA

85H-1

K 14

dyzet poezi të zgjedhura

Onufri

1

Parafytyroni Ismail Kadarenë në mbarim të viteve '50 dhe vargun, për mua, çelës në universin e tij poetik *Un' tek udha kam dalë dhe rri...* (Fusha shtrihet e errët, 1957). Lexuesi i vëmendshëm këtë perceptim nuk do ta kapë si dalldisje të poetit pas të dashurës, por si revoltë e heshtur, thënë përmes një lirizmi të zymtë e mjaft sugjestiv, që vijëzon dhe atmosferën e shoqërisë shqiptare, e cila gjysmëshekulli përpëlitej e dëgjonte propagandën e ditës si refren monoton: *te ne gjithçka është e bardhë...*

Fusha e errët do e përcjellë si hije në ecejake poetin dhe do të bëhet shqetësuese mbasi fundi nuk i dukej. *Me jakën e ngritur ëndërroja në shi*, thotë ai në *Poemë vjeshte*. Dhe, poezi pas poezie disi plotësohet imazhi. Pra, pakgjë shihej më tutje dhe atë që ta kapë syri ishte vetëm një kreature frike, që kishte depërtuar dhe në ëndrrën e njeriut të kyçur në kohë bunkerizmi. Kadare, i vetëdijshëm për kredon krijuese, nuk mund të pranonte miopsinë ndaj së shëmtuarës, që rrënon dinjitetin njerëzor dhe autoritetin e Shqipërisë para botës, se një vend pa krenarinë e moralin i ngjan guaskës boshe me të cilin luajnë valët e mistershme. Ishte i bindur se ato tërmete e zjarre të brendshme duhet të nxirreshin jashtë. Por, hulumtohej ajo fuqi magjike e fillonte seleksionimi i elementeve shprehëse. E, të vetmen armë poeti ka fjalën. Nga ajo kërkon edhe të pamundshmen për të bërë mrekullira. Të dëshmohej se brenda bunkerizmit të zymtë frymonte edhe diçka e shëndetshme: njerëzorja, e lashta e dënuar, e bukura...

Ndokush artikulimin e Kadaresë do ta shikojë me sy të keq dhe do ta kapë si provokim, por mu te ky dyshim hetohet kurajoja intelektuale, se me pakënaqësinë qiste krye rebelimi i tij, që edhe në romanet e tij do ta ndeshim si sarkazmë, alegori, si një ortek që vë përpara të keqen. Vështrohet, hulumtohet, perceptohet e thuhet më sublimja në universin e tij; ngritën ide që të dilet nga labirinti shqiptar dhe përmes tyre komunikon me lexuesin-interpretin, kohët i shndërron në nyje aty në fushën e errët. E djeshmja fillon te e sotmja dhe e tanishmja diku thellë në kohëra. Kështu, në tekstin e tij, për mrekulli inkuadron bëmat nga lashtësia shqiptare, po dhe nga mitologjia

Onufri

NGA I NJËJTI AUTOR

- Dialog me Alain Bosquet*, 1996, 1996, 1999, 2003
Spiritus, roman, 1996, 2000, 2003
Kushëriri i engjëjve, ese, 1997, 2003
Tri këngë zie për Kosovën, triptik, 1998, 1999, 2003
Kombi shqiptar në prag të mijëvjeçarit të tretë, ese, 1998
Pallati i Ëndrrave, roman, 1999, 2003
Ikja e shtërgut, tregim, 1999, 2003
Qorrfermani, roman, 1999
Vjedhja e gjumit mbretëror, tregime, 1999
Ra ky mort e u pamë, ditar për Kosovën, artikuj, letra, 1999, 2000
Kohë barbare (Nga Shqipëria në Kosovë), biseda, 2000
Kronikë në gur, roman, 2000
Breznitë e Hankonatëve, 2000
Bisedë përmes hekurash, 2000
Lulet e ftohta të marsit, roman, 2000, 2003
Unaza në kthetra, biseda, artikuj, intervista, ese, 2001, 2003
Eskili, ky humbës i madh, 2001, 2003
Qyteti pa reklama, roman, 2001
Gjenerali i ushtrisë së vdekur, roman, 2001
Përballë pasqyrës së një gruaje, tre romane, 2001, 2003
Jeta, loja dhe vdekja e Lul Mazrekut, roman, 2002, 2003
Stinë e mërzitshme në Olymp, dramë, 2002
Autobiografia e popullit në vargje, 2002
Hija, roman 2003
Kështjella, roman, 2003
Prilli i thyer, roman, 2003
Viti i mbrapshtë, roman, 2003

MBI AUTORIN

- 1) *Alfred Uçi*, Grotesku kadarean
- 2) *Bashkim Kuçuku*, Kadare në gjuhët e botës
- 3) *Tefik Çausi*, Kadareja përmes pasqyrave

854-1

K 14

ismail kadare

ca pika shiu ranë mbi qelq

dyzet poezi të zgjedhura

Onufri

Përgatiti për botim:
Bujar Hudhri

© Onufri, 2003

*Të gjitha të drejtat e botimit, në gjuhën shqipe,
brenda dhe jashtë kufijve të Shqipërisë,
i takojnë Shtëpisë Botuese Onufri*

ISBN 99927-53-52-8

Shtëpia Botuese Onufri, Rr. "S. Pasha", Tiranë
Tel&Fax 00355 4 220 017 <http://www.Onufri.com>
E-mail: onufri@abissnet.com.al

REVOLTË E HESHTUR PËRMES LIRIZMIT

1.

Parafytyroni Ismail Kadarenë në mbarim të viteve '50 dhe vargun, për mua, çelës në universin e tij poetik *Un'tek udha kam dalë dhe rri...* (Fusha shtrihet e errët, 1957). Lexuesi i vëmendshëm këtë perceptim nuk do ta kapë si dalldisje të poetit pas të dashurës, por si revoltë e heshtur, thënë përmes një lirizmi të zymtë e mjaft sugjestiv, që vijëzon dhe atmosferën e shoqërisë shqiptare, e cila gjysmëshekulli përpëlitej e dëgjonte propagandën e ditës si refren monoton: *te ne gjithçka është e bardhë...*

Fusha e errët do e përcjellë si hije në ecejake poetin dhe do të bëhet shqetësuese mbasi fundi nuk i dukej. *Me jakën e ngritur ëndërroja në shi*, thotë ai në *Poemë vjeshte*. Dhe, poezi pas poezie disi plotësohet imazhi. Pra, pakgjë shihej më tutje dhe atë që ta kapë syri ishte vetëm një katurë frike, që kishte depërtuar dhe në ëndrën e njeriut të kyçur në kohë bunkerizmi. Kadare, i vetëdijshëm për kredon krijuese, nuk mund të pranonte miopsinë ndaj së shëmtuarës, që rrënon dinjitetin njerëzor dhe autoritetin e Shqipërisë para botës, se një vend pa krenarinë e moralin i ngjan guaskës boshe me të

cilin luajnë valët e mistershme. Ishte i bindur se ato tërmete e zjarre të brendshme duhet të nxirreshin jashtë. Por, hulumtohej ajo fuqi magjike e fillonte seleksionimi i elementeve shprehëse. E, të vetmen armë poeti ka fjalën. Nga ajo kërkon edhe të pamundshmen për të bërë mrekullira. Të dëshmohet se brenda bunkerizmit të zyrtë frymonte edhe diçka e shëndetshme: njerëzorja, e lashta e dënuar, e bukura...

Ndokush artikulimin e Kadaresë do ta shikojë me sy të keq dhe do ta kapë si provokim, por mu te ky dyshim hetohet kurajoja intelektuale, se me pakënaqësinë qiste krye rebelimi i tij, që edhe në romanet e tij do ta ndeshim si sarkazmë, alegori, si një ortek që vë përpara të keqen. Vështrohet, hulumtohet, percpetohet e thuhet më sublimja në universin e tij; ngritën ide që të dilet nga labirinti shqiptar dhe përmes tyre komunikon me lexuesin-interpretin, kohët i shndërron në nyje aty në fushën e errët. E djeshmja fillon te e sotmja dhe e tanishmja diku thellë në kohëra. Kështu, në tekstin e tij, për mrekulli inkuadron bëmat nga lashtësia shqiptare, po dhe nga mitologjia helene; bredh në botën shekspiriane dhe na përkujton gjëra makabre. *Mjaft më helmin në vesh*, dëgjohet poeti, tek ia bën me gisht diktaturës, e cila u mbyll turpshëm, duke shembur veten më shumë se gëlltitësit përreth. Po e ardhmja? Maalaut thotë: “E ardhmja nuk është shkruar asgjëkund, e ardhmja është ashtu si do ta bëjmë ne”, pra duhet dhënë shenjë se je gjallë; se duhet vepruar kundër së keqes në fushën e errët, ku “*gjithçka është e varfër, e mjerueshme, e frikshme*” (Dirck Schümer).

Disa poezi edhe të kësaj përzgjedhjeje autoriale të Kadaresë kanë përfundim të papritur, paralajmërohen ndarje, përplasje, shantazhe; na shfaqet *malli bojë hi ...adresat humben* (poezia Llora) një artikulum imagjnativ i shkallës

së lartë. Po kjo duhet shikuar nga një aspekt tjetër, si aftësi e poetit, që shqetësimeve personale u jep dimensione kombëtare. Bëhen çështje të theksuara. E, kjo është veti e krijuesve të mëdhenj. Fatin e individit nuk mund ta shohin ndaras fatit të popullit, siç nuk mund ta pranojnë triumfin e kombëtares si fitore fisi, por të kombit. Dhe tek lexon një lirikë me subjekt dashurie, bindesh më vonë se ke hapur një fletë tronditëse nga historia njerëzore, ashtu depërton në çështje mëse qeniesore të ekzistencës së një populli. Kadarenë e tmerron kufizimi i lirisë. (Ri)lexojeni poezinë *Mall* dhe ndaluni te thënia e Heraklitit: *Të zgjuarit janë bashkë me botën/ Kurse të fjeturit janë veç*". Thënie kjo e njohur, e që Kadare ia gjen vendin diku ne strofën e tretë të poezisë së lartpërmendur. Nuk iu zgjon kjo asociacione me mbylljen tonë një gjysmëshekulli, se vërtet tepër gjatë ishim në gjumë, as veten nuk e njihnim se na mungonte kurajoja? Shikimi ynë thyhej aty te muri. Është e besueshme kur poeti u drejtohet brezave të ardhshëm: *se shumë fjalë do t'i ketë zhdukur jeta...*(Epilogu i brezave që vijnë), apo shfajësimin ndaj një qytetërimi që deri dje e kishim sharë: *Ne pjellë e saj, robër të saj, mbretër të saj të rremë...* (Krishtlindjet në New York, 1997). E, ky udhëtim imagjektiv i Kadaresë me harkun kohor prej katërdhjetë vjetësh (1957-1997), me gjithsej 40 poezi, nxit të bësh pyetje: dolëm nga ajo fushë e errët apo mbi "varrezë bubullimash" do të endemi si të përhëntë?

2.

Kompleti i veprave të Kadaresë doli në botim të "Rilindjes" (Prishtinë, 1980), më herët seç duhej të shihte dritën në vendin amë. Libri i dhjetë ishte përzgjedhja e

poezive dhe më ishte besuar mua. Titullohet *Buzëqeshje mbi botë*. Ishte konceptuar mes dy poezive *Vallja shqiptare* dhe *Kënga e ushtarëve të vjetër*. Me këtë të dytën, pse po e mbyllja librin? Shkak ishte vargu: *Nga lufta vijmë në luftëra shkojmë*. Parandjenjë e çuditshme me atë që ndodhi në Kosovë në vitin biblik (1999) kur barbaria serbe dogji edhe gurin e shtëpisë. Ndërsa jashtë kisha lënë një pjesë dërmuese të poezive dhe poemat që nuk i bënin nder. Koncepti im ishte diçka tjetër. Besoja se krijuesi krijuesit duhet t'i zgjedhë vlerat e konfirmuara. Kështu mbron edhe letërsinë kombëtare. Frika e Kadaresë ishte dhe frika ime, por unë theksoj se vlera dhe guximi nuk mund të rrinë ndaras. Libri personal i tij për mua ishte një lehtësim se kisha vepruar drejt. Në përzgjedhjen e vet Kadare shkoi më larg. Është treguar tepër rigoroz. Kjo ndodhi me siguri për hir të poezisë, të këtij arti elit. Lasgushi nuk ishte i vetmi që e bezdiste edhe një fjalë, edhe një figurë. Gjatë përpilimit të *Buzëqeshjes mbi botë* më kishte trandur një piru, i cili vërvitej atje lart mbi botë. Pas Kosovës, Çamërisë, Mbishkodrës e trojeve të tjera kush e kishte radhën? Bën Shqipëria të jetë më xhuxhe?

3.

Në vitet '70 nacionalizmi serb ishte egërsuar. Nuk kishte poetë që për subjekt nuk e kishin mitin e Kosovës. As nuk mund të konsideroheshin kombëtarë ata krijues që realitetin e shikonin ndryshe. *Ujku i çalë* ishte lajtmotiv nga poetët më të rinj e deri te Vasko Popa (Vasil Popeski, ishte rumun). Shkrimi kishte zënë t'i vijë erë temjani dhe poezia të pagëzohet *arttemjan*. Nga libri i dhjetë i kompletit të Kadaresë kisha nxjerrë poezinë *Mundja e ballkanasve nga turqit në Fushën e Kosovës më 1389*. Kjo u botua pastaj në